

Column

De halvering van de landbouw

A.J. Vijverberg@kabelfoon.nl

De landbouw als bron van werkgelegenheid is in de westerse wereld de voorbije twee eeuwen sterk in betekenis teruggelopen. Rond 1800 was bijna vijftig procent van de beroepsbevolking in Nederland werkzaam in de landbouw. Onze bevolking telde toen rond twee miljoen inwoners. Nu telt ons land rond zestien miljoen inwoners en is het gedeelte van de beroepsbevolking dat in de primaire landbouw werkt gezakt tot 3,5%. Deze daling van de grootte van de beroepsbevolking in de primaire landbouw is een pluim op de hoed van boeren en tuinders. Met veel minder mensen voldoende voedsel produceren, zowel kwalitatief als kwantitatief, voor de sterk gegroeide bevolking is een prestatie die moeilijk overschat kan worden. Over de toename van het exportsaldo van landbouwproducten vanuit ons land spreek ik dan nog niet.

In wat ik hierboven opgemerkt heb, wordt de prestatie van de agrariërs overschat en die van de landbouw als bron van werkgelegenheid onderschat. Naast de primaire sector is er een dienstverlenende en toeleverende sector ontstaan die minstens even groot is. Onderzoek, toeleverende sectoren, afnemende handelsbedrijven en dienstverleners kent de land- en tuinbouw in tal van vormen. De landbouw is dan ook echt geïntegreerd in de maatschappij. Veel activiteiten, die vroeger op de boerderij of tuinderij verricht werden, zijn afgestoten naar andere bedrijven. Die activiteiten zijn geëxternaliseerd zoals Jan Douwe van der Ploeg dit noemt¹. Gelijktijdig met deze externalisatie zijn veel beperkingen in de productie verdwenen. De grootte van de veestapel is via de mestproductie niet langer de beperkende factor voor de plantaardige productie. Gewasbeschermingsmiddelen en biologische bestrijders, samen met apparatuur om deze te verspreiden, hebben tal van beperkingen op het gebied van ziekten en plagen buiten beeld gebracht. De plantenveredeling is naast teelmaatregelen een rijke bron van opbrengststijging. De glasgroenteteelt is zonder hybridenrassen niet

denkbaar. In de akkerbouw, mede dankzij hybridenrassen (maïs, suikerbieten), is de schatting dat rond 50% van de productieverhoging een genetische oorsprong heeft².

Men zou kunnen zeggen, dat de landbouw in de laatste twee eeuwen verdubbeld is. Naast de agrarische ondernemers en hun directe medewerkers is er een even grote groep ontstaan die diensten verleent aan de landbouw. De landbouw is met veel banden aan de maatschappij verbonden! Alom een gewenste ontwikkeling, die een belangrijke stijging van de productiviteit in de landbouw mogelijk gemaakt heeft. Of niet? Vorig jaar heeft Jan Douwe van der Ploeg, socioloog bij de WUR (mijn promotor) een boek geschreven met als titel 'The new Peasantries'.³ Met de titel van dit boek duidt hij traditionele boeren aan die in zijn visie – naast de agrarische ondernemers die hiervoor aangeduid zijn – de toekomst van de landbouw vormen. In het boek onderscheidt de auteur boeren van ondernemers. De laatsten zijn agrariërs die voor de markt produceren. Ondernemers kopen de benodigde artikelen en diensten op de markt (zaaizaad, kunstmest, voorlichting, onderzoek, advies, krediet) en zetten hun producten op de markt af. De eersten, de 'echte' boeren, 'the peasants' verzorgen al deze dingen zelf. De markt komt er pas aan bod als er overschotten op het bedrijf en bij het gezin zijn. Boer zijn is hier meer een wijze van bestaan dan een onderdeel zijn van de maatschappij. Centraal plaatst Van der Ploeg bij de 'peasants' de autonomie, de zelfstandigheid; het los van de markt opereren. Bij de agrarische ondernemers (zie boven) plaatst hij de afhankelijkheid met de markt centraal.

In de inleiding van het boek geeft de schrijver een stevige geloofsbelijdenis af. De moderne landbouw (inclusief alle marktgeoriënteerde activiteiten van toelevering- en afnemende bedrijven) leidt tot een degradatie van het landschap, van de biodiversiteit, van het leven op het platteland, van de kwaliteit van het werk in de landbouw en van de voedselkwaliteit. Let wel:

COLUMN

¹Ploeg JD van der (1987) *De verwetenschappelijking van de landbouwbeoefening*. LUW, Wageningen: 48

²Hermesen JGTh (1988) *Plantenveredeling draagt voor helft bij aan verhoging voedselproductie*. *Boer en Bedrijf*, 13 mei: 31

³Ploeg JD van der (2008) *The New Peasantries. Struggles for autonomy and sustainability in an era of empire and globalization*. Earthscan, London

de stelling is niet gericht op het verleden noch op gemaakte fouten. Nee, het gaat om onlosmakelijk met de moderne landbouw verbonden nadelen. Zoals het bij een goed geloof betreft zijn dit echte axioma's.

Om niet misverstaan te worden merk ik op, dat de wetenschap een grote invloed op de landbouw heeft. Zodra elektriciteit (een product van verwetenschappelijking) een gemeenschap binnendringt, verandert de gemeenschap op tal van fronten snel. Verwetenschappelijking van de landbouw leidt dan ook onmiskenbaar tot een zekere uniformering in de bedrijfsvoering. Dat geldt voor de veeteelt (KI-stations, handel in sperma), de akkerbouw (veredeling van gewassen) en de glastuinbouw (teelt op substraat). De agrarische sector verliest aan 'couleur locale'. De boer verliest een deel van de gevarieerdheid in zijn werk. 'Vroeger moest je toch wel zo 'n honderd handelingen kennen. Als je nu op een chrysantenbedrijf werkt en er is een bosmachine nog maar vier' verzuchte een voorman van de Voedingsbond FNV, al twintig jaar geleden. Met een goede arbeidsorganisatie zijn die problemen van de specialisatie, ook in de technisch geavanceerde landbouw goed te overkomen.

In een interview zei Jan Douwe het zo: "Terug naar nationale boerenlandbouw is de enige manier om een mondiale voedselramp te voorkomen."⁵ Twee elementen staan in dit uitgangspunt centraal: grenzen sluiten voor landbouwproduc-

ten en afzien van het gebruik van diensten en hulpmiddelen in de landbouw.

Ik denk dat de door Van der Ploeg voorgestelde ontwikkeling een ongewenste en vooral voor ontwikkelingslanden een gevaarlijke ontwikkeling is. Ik zie niet in dat de voedselproductie in ontwikkelingslanden noch in ontwikkelde landen voldoende kan zijn als boer en tuinder zich afzonderen van de wetenschap zoals die in meststoffen, rassen, machines of opslagruimten ter beschikking staan en voortdurend in verbeterde vorm ter beschikking komen. De sluiting van de landsgrenzen voor voedsel zal ons ongetwijfeld duur komen te staan door een groot verlies aan welvaart. En hoe zouden we zonder koffie moeten voortleven?

De 'verdubbeling' van de landbouw, waar ik hierboven over geschreven heb wil Van der Ploeg teniet doen. Hij wil de landbouw halveren. Het lijkt mij geen goede weg.

De richting die Rabbinge onlangs schetste op de jaarvergadering van Nefyto, namelijk verdere verwetenschappelijking van de landbouw, lijkt mij een betere dan die welke Van der Ploeg schetst.⁶ Rabbinge, doelend op Van der Ploeg c.s. zag niet zoveel heil in de door Van der Ploeg c.s. aangeduide weg die hij omschreef als "voedsel dat geproduceerd moet worden in samenhang met traditie en cultuur." Ik vind met hem dat dit een aardige maar weinig profijtelijke richting is.

⁴Anonymus (1986) *De achterkant van het Westland. Zeventig jaar St. Deusdedit in Naaldwijk en Poeldijk. Eigen uitgave: 75*

⁵Martijn M (2008) *De hypothese. Vrij Nederland 09-08*

⁶Anonymus (2009) *Voedselzekerheid creëren is mogelijk. Nefyto Bulletin 15 (1): 1*

Oproep nieuwe secretaris van de KNPV en bestuurslid

Het bestuur van de KNPV is op zoek naar een nieuwe secretaris.

Taken bestaan o.a. uit:

- lid dagelijks bestuur, samen met voorzitter en penningmeester
- eerste aanspreekpunt KNPV
- opstellen van agenda's voor en notuleren van vergaderingen van het bestuur, dagelijks bestuur en de Algemene Ledenvergaderingen
- behandelen ingekomen stukken
- benaderen juryleden KNPV-prijs
- begeleiding KNPV-stafleden

Daarnaast is het bestuur op zoek naar een nieuw bestuurslid, liefst afkomstig uit de geleding 'samenleving en maatschappij'.

Taken bestaan o.a. uit:

- meedenken en -beslissen over de richting van de KNPV (zes keer per jaar)
- meehelpen met de inhoudelijke organisatie van KNPV-bijeenkomsten (een keer per ongeveer twee jaar).

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met penningmeester Jan Bouwman; e-mail: Jan.Bouwman@syngenta.com.